

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 7, Αρ. 6B (2013)

Μεθοδολογίες Μάθησης

Σχεδιασμός επιμορφωτικής δράσης σχολικού συμβούλου με αξιοποίηση δια ζώσης και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (blended learning: συνδυαστικής μάθησης). Ένα παράδειγμα

Ιωάννα Βορβή, Φωτεινή Παπαγάλου

doi: [10.12681/icodl.591](https://doi.org/10.12681/icodl.591)

Σχεδιασμός επιμορφωτικής δράσης σχολικού συμβούλου με αξιοποίηση δια ζώσης και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (blended learning: συνδυαστικής μάθησης).

Ένα παράδειγμα

**Educational action plan of a school advisor
by utilizing in-person and distance learning (blended learning)**

Ιωάννα Βορβή

Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης Κεντρικής
Μακεδονίας, Σχολική Σύμβουλος, Dr
ioaborb@gmail.com

Φωτεινή Παπαγάλου

Γυμνάσιο Σιδηροχωρίου Ροδόπης
Εκπαιδευτικός ΠΕ19, MSc
foteinh@gmail.com

Abstract

The paper refers to blended learning and its utilization on educational programs and activities. It focuses on a plan example for the education of professors by a school advisor, since one of the principal tasks of a school advisor's work is taking the initiative to educate the professors of his field in his area of responsibility. It is an educational plan with original and innovative features, which combines in-person and distance learning, aiming in a thorough research and elaboration of sources in the History lesson, in accordance to the principles of New School that encourages and creates innovation, enforces and promotes digital communication. The use of the blended learning method in the organization and realization of educational activities is continuously rising since, amongst other things, contributes to the activation and interaction. It provides the possibility of various learning environments and consequently leads to important learning and educational results. The educational plan, besides providing theoretical knowledge, includes experiential, collaborative and educational activities for the communication between educator and learner and publicity activities to the external environment of the school, some of which materialize through internet channels and the proper use of the web tools (Web 2.0) that do not require interpersonal contact.

Keywords: *Blended Learning, Distance Learning, teacher training, plan, History, historical sources*

Περίληψη

Η εργασία αναφέρεται στη συνδυαστική μάθηση (blended learning) και την αξιοποίησή της σε επιμορφωτικά προγράμματα και δραστηριότητες και εστιάζεται σε ένα παράδειγμα επιχειρησιακού σχεδιασμού επιμορφωτικής δράσης για εκπαιδευτικούς από το σχολικό σύμβουλο, καθώς μία από τις κύριες λειτουργίες του έργου του σχολικού συμβούλου είναι η ανάληψη πρωτοβουλιών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών του κλάδου του στην περιοχή ευθύνης του. Πρόκειται για σχεδιασμό επιμόρφωσης με χαρακτηριστικά πρωτότυπα και καινοτόμα, ο οποίος συνδυάζει εκπαίδευση δια ζώσης και εξ αποστάσεως, με στόχο την εμπάθυνση στην έρευνα και επεξεργασία των πηγών στο μάθημα της Ιστορίας και συνάδει με τις αρχές του Νέου Σχολείου που ενθαρρύνει και δημιουργεί την καινοτομία, ενισχύει και προωθεί την ψηφιακή επικοινωνία. Η χρήση της συνδυαστικής μεθόδου μάθησης στην οργάνωση και πραγματοποίηση εκπαιδευτικών δράσεων βαίνει συνεχώς αυξανόμενη, καθώς, μεταξύ άλλων, συμβάλλει στην ενεργοποίηση και αλληλεπίδραση και παρέχει τη δυνατότητα

SECTION B: applications, experiences, good practices, descriptions and outlines, educational activities, issues for dialog and discussion

διαφορετικών περιβαλλόντων μάθησης με συνακόλουθα σημαντικά μαθησιακά και παιδαγωγικά αποτελέσματα. Παρατίθενται τα στάδια της δράσης, στην οποία συμπεριλαμβάνονται, εκτός από την παροχή θεωρητικών γνώσεων, βιωματικές, συνεργατικές επιμορφωτικές δραστηριότητες, δραστηριότητες επικοινωνίας επιμορφωτή – επιμορφωμένων και δραστηριότητες δημοσιότητας στο εξωτερικό περιβάλλον του σχολείου, ορισμένες από τις οποίες υλοποιούνται μέσα από διαδικτυακά κανάλια με την αξιοποίηση εργαλείων του παγκόσμιου ιστού (Web 2.0) και δεν απαιτούν άμεση διαπροσωπική επαφή.

Λέξεις-κλειδιά: *συνδυαστική μάθηση, εξ αποστάσεως εκπαίδευση, επιμόρφωση, σχεδιασμός, Ιστορία, πηγές*

Εισαγωγή

Οι κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την εξέλιξη των εκπαιδευτικών συστημάτων και των εκπαιδευτικών μεθόδων και πρακτικών. Έννοιες, όπως επιμόρφωση, εξ αποστάσεως εκπαίδευση, συνδυαστική μάθηση, συνεχιζόμενη εκπαίδευση, δια βίου μάθηση, επαγγελματική κατάρτιση, έχουν ενσωματωθεί στο λεξιλόγιο της σύγχρονης εκπαίδευσης, ενώ οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνίας (Τ.Π.Ε.) έχουν υπεισέλθει πλέον δυναμικά στη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία.

Το Νέο Σχολείο απαλλαγμένο από τη δασκαλοκεντρικότητα και από την παθητικότητα των μαθητών, έχει διευρύνει την ακτίνα δράσης του και το φάσμα λειτουργιών του. Ανταποκρινόμενο στις νέες εκπαιδευτικές ανάγκες και στις σύγχρονες προκλήσεις, θέτει το μαθητή στο επίκεντρο των αλλαγών με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Βασικά χαρακτηριστικά του Νέου Σχολείου είναι ότι πρόκειται για σχολείο ανοικτό, ευέλικτο καινοτόμο, αειφόρο, ενταξιακό, ψηφιακό, βιωματικό και παιδαγωγικά διαφοροποιημένο. Είναι ένα σχολείο που στηρίζεται σε συνεργατικούς και αυτοκατευθυνόμενους τρόπους μάθησης και αξιοποιεί σύγχρονες παιδαγωγικές προσεγγίσεις, που ενθαρρύνει και δημιουργεί την καινοτομία, ενισχύει τη δημιουργικότητα και προωθεί την ψηφιακή επικοινωνία και το νέο γραμματισμό, σε ισορροπία με τον κλασικό.

Στόχος του είναι να διαμορφωθεί ένα δημιουργικό και ανοικτό εκπαιδευτικό περιβάλλον συνεργατικής οικοδόμησης της γνώσης, ώστε μαθητές και εκπαιδευτικοί να αυτενεργούν και να διαχειρίζονται με κριτικό και δημιουργικό τρόπο τις παρεχόμενες πληροφορίες.

Καθοριστικός παράγοντας για τη σχολική μαθησιακή διαδικασία είναι ο εκπαιδευτικός. Οι ταχύτατες αλλαγές σε όλους τους τομείς που σχετίζονται με τη γνώση και την πληροφορία, η νέα επικοινωνιακή πραγματικότητα, οι νέοι τρόποι διδασκαλίας και μάθησης και η εξέλιξη των επιστημών προβάλλουν επιτακτική την ανάγκη για ανανέωση, επικαιροποίηση και διαρκή αναβάθμιση των γνώσεων και δεξιοτήτων του, της ποιότητας και αποτελεσματικότητας του έργου του και, επομένως, της εκπαίδευσης, καθώς αυτά συνδέονται άρρηκτα (Hargreaves, 1994).

Σε αυτήν την προσπάθεια, ο σχολικός σύμβουλος οφείλει να μην αφήσει τον εκπαιδευτικό αβοήθητο, αλλά να μεριμνήσει, για την ενθάρρυνση, τη στήριξη και την επιμόρφωσή του και για τη δημιουργία κινήτρων και ετοιμότητας για δια βίου μάθηση (Ξωχέλλης, 2006). Με το σκεπτικό αυτό επιχειρείται ο σχεδιασμός τριετούς επιμορφωτικής δράσης, με χαρακτηριστικά πρωτότυπα και καινοτόμα, αξιοποιώντας τις αρχές του Νέου Σχολείου και τη συνδυαστική μάθηση (blended learning), με στόχο την εμπάθυνση στην έρευνα και επεξεργασία των πηγών στο μάθημα της Ιστορίας, με σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις.

Η συνδυαστική μάθηση (blended learning)

Το εκπαιδευτικό σύστημα εν γένει δεν μπορεί να αγνοεί τις εξελίξεις. Αντίθετα, τις παρακολουθεί, συμμετέχει και καινοτομεί, υιοθετώντας σε όλες τις εκφάνσεις του σύγχρονες πρακτικές διδασκαλίας, μάθησης, αξιολόγησης, επιμόρφωσης, οι οποίες συνάδουν με τη φιλοσοφία του Νέου Σχολείου και στοχεύουν στη βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης, με τελικό αποδέκτη το μαθητή. Στις σύγχρονες διδακτικές και επιμορφωτικές πρακτικές συγκαταλέγεται η συνδυαστική μάθηση, η οποία συναντάται και ως υβριδική μάθηση (hybrid learning) ή μικτή μάθηση (mixed learning) και αφορά το συνδυασμό (blending) εργαλείων και τεχνικών παραδοσιακής και εξ αποστάσεως διδασκαλίας (e-learning).

Πρόκειται για εκπαιδευτική εφαρμογή υποβοηθούμενη από τα μέσα τεχνολογίας και επικοινωνίας, στο πλαίσιο της οποίας ο εκπαιδευόμενος, τουλάχιστον εν μέρει, μετέχει στη μαθησιακή διαδικασία μέσω δραστηριοτήτων εξ αποστάσεως με τη συνδρομή των Τ.Π.Ε., χωρίς άμεση διαπροσωπική επαφή μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου και χωρίς τους συνήθεις περιορισμούς που αφορούν το χρόνο, τον τόπο, το ρυθμό και το στυλ μάθησης.

Στη χώρα μας, όσον αφορά την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, δεν είναι πολλές οι περιπτώσεις αξιοποίησης της συνδυαστικής μεθόδου μάθησης (blended learning) και, αν και τελευταία έχουν γίνει αξιόλογες προσπάθειες, δεν φαίνεται να υιοθετείται ευρέως η πρακτική αυτή στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση επιμορφωτικών δράσεων. Ωστόσο, τα πλεονεκτήματα χρήσης της συνδυαστικής μάθησης είναι σημαντικά, καθώς πρόκειται για εναλλακτική πρακτική που αξιοποιεί και συνδυάζει τόσο το παραδοσιακό όσο και το πρωτότυπο και καινοτόμο, την επικοινωνία δια ζώσης και την επικοινωνία μέσα από διαδικτυακά κανάλια, τη σύγχρονη και την ασύγχρονη μάθηση, τη βιβλιοθήκη και το διαδίκτυο, το μικρό οικονομικό κόστος και τη μεγάλη προστιθέμενη αξία.

Η συνδυαστική μέθοδος παρέχει ένα νέο τρόπο μάθησης και διδασκαλίας, με πρακτικές ενεργοποίησης και αλληλεπίδρασης μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευομένων και των εκπαιδευομένων μεταξύ τους (Heinze & Procter 2004). Ο συνδυασμός διαφορετικών θεωριών και μεθόδων μάθησης, διαφορετικών μαθησιακών εργαλείων, όπως λογισμικά, δραστηριότητες μέσω ιστοτόπων, ιστοεξερευνήσεις (webquests) κ.ά. και διαφορετικών περιβαλλόντων μάθησης, την καθιστά εξαιρετικά αποτελεσματική και αποδοτική μέθοδο, ενώ εξασφαλίζεται ευκολότερη προσβασιμότητα στο εκπαιδευτικό υλικό και ευελιξία στον προγραμματισμό της μαθησιακής διαδικασίας. Η ανάρτηση του υλικού είναι συνεχής και η επανάληψη των γνώσεων επιτυγχάνεται καλύτερα, όπως και η βαθύτερη κατανόηση και αφομοίωσή τους (Κεσσανίδης, Παπαελευθερίου, Παπασταματίου, 2008). Παράλληλα, ενισχύεται η αυτοεκπαίδευση και η ενεργή μάθηση και η χρήση της τεχνολογίας και των πολυμέσων λειτουργεί παρωθητικά καθιστώντας ευχάριστη την όλη διαδικασία και προκαλώντας και ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή των εκπαιδευομένων (Bonwell & Eison, 1991). Επιπλέον, παρέχεται διαδραστικό και αλληλεπιδραστικό συνεργατικό πλαίσιο εκπαίδευσης, που οδηγεί στη βελτίωση της μαθησιακής διαδικασίας.

Για όλους τους παραπάνω λόγους, θεωρήθηκε η συνδυαστική μάθηση ως ο προσηγορότερος και καταλληλότερος τρόπος για το σχεδιασμό και την υλοποίηση της συγκεκριμένης επιμορφωτικής δράσης.

Επιχειρησιακός σχεδιασμός τριετούς επιμορφωτικής δράσης

Την ευθύνη υλοποίησης της επιμόρφωσης αναλαμβάνει ο σχολικός σύμβουλος. Σημαντική η στενή και συνεχής συνεργασία με εκπαιδευτικό, πτυχιούχο Πληροφορικής (στέλεχος εκπαίδευσης ή εν ενεργεία καθηγητή), για το κομμάτι της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και την καλή λειτουργία του, για την ενημέρωση των φιλολόγων ώστε να έχουν καλή γνώση των Τ.Π.Ε. και για την εξοικείωσή τους με ψηφιακά εργαλεία, ώστε να μπορούν να χρησιμοποιούν πλατφόρμες σύγχρονης/ασύγχρονης τηλεεκπαίδευσης, το υλικό και τα λογισμικά που θα χρησιμοποιηθούν. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση υιοθετείται για την

αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης, την ανίχνευση των επιμορφωτικών αναγκών των εκπαιδευτικών, την ενημέρωσή τους, την επικοινωνία επιμορφωτή επιμορφωμένων, την ανατροφοδότηση των επιμορφωμένων, την ανταλλαγή απόψεων μεταξύ τους, την αξιολόγηση της επιμόρφωσης, την ανάρτηση εκπαιδευτικού υλικού, τη διάχυση αποτελεσμάτων, τις δράσεις δημοσιότητας και την υποστήριξη σε περιπτώσεις αλλαγών προσωπικού.

Στο σχεδιασμό θεωρείται σκόπιμο να περιλαμβάνονται τα εξής στάδια-βήματα της επιμορφωτικής δράσης (Χασάπης, 2000):

1. Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης: Αποτιμώνται τα επαγγελματικά χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών, η εμπειρία, οι γνώσεις, δεξιότητες και διδακτικές πρακτικές, ώστε να ληφθούν υπόψη στο σχεδιασμό της προγραμματιζόμενης επιμορφωτικής δράσης. Εργαλείο: ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο.

2. Ανίχνευση και εκτίμηση των επιμορφωτικών αναγκών των εκπαιδευτικών: Η ποιότητα του σχεδιασμού της επιμόρφωσης εξαρτάται και από την αντιστοιχία των αναγκών, επιθυμιών και αιτημάτων των εκπαιδευτικών για την προσωπική και επαγγελματική τους ανάπτυξη. Εργαλεία: ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο και συνεντεύξεις με επισκέψεις στα σχολεία.

3. Επιλογή αντικείμενου, Τίτλος επιμόρφωσης: «Έρευνα και επεξεργασία ιστορικών πηγών στο μάθημα της Ιστορίας, με σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις»: Επιλέχθηκε το γνωστικό αντικείμενο της Ιστορίας με βάση τα αποτελέσματα των δύο προηγούμενων σταδίων και γιατί η καλλιέργεια της ιστορικής σκέψης και η ανάπτυξη της ιστορικής συνείδησης είναι βασικές για την υπόσταση εθνών και λαών και συνδέεται άμεσα με το γενικότερο σκοπό της εκπαίδευσης που αναφέρεται στην προετοιμασία υπεύθυνων πολιτών (Ν. 1566/1985). Η εμβάθυνση στην επεξεργασία πηγών θεωρήθηκε σημαντική, γιατί η έρευνα πηγών αποτελεί βασικότατο πυλώνα της διδασκαλίας της Ιστορίας και προσφέρεται για τη βαθύτερη κατανόηση των ιστορικών ζητημάτων και την υιοθέτηση κριτικής στάσης για πρόσωπα και πράγματα. (Μαυροσκούφης, 2008). Η Ιστορία προσεγγίζεται με ενεργητικό και διερευνητικό τρόπο και παρέχεται επιστημονική τεκμηρίωση της αφήγησης.

4. Καθορισμός ομάδας στόχου: Εκπαιδευτικοί κλάδου ΠΕ02 (φιλόλογοι) που υπηρετούν στα Γυμνάσια ευθύνης του σχολικού συμβούλου. Επιλέχθηκε το Γυμνάσιο μετά την αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης και γιατί στη βαθμίδα αυτήν τίθενται ουσιαστικά οι βάσεις και τα θεμέλια για την απόκτηση δεξιοτήτων των μαθητών σχετικών με την επεξεργασία πηγών.

5. Ενημέρωση-συμμετοχή εκπαιδευτικών για σχεδιασμό επιμορφωτικής δράσης. Προσδοκίες: Οι εκπαιδευτικοί ενημερώνονται και, προκειμένου το επιμορφωτικό πρόγραμμα να ανταποκρίνεται στις προσδοκίες και επιθυμίες τους, έχει σημείο εκκίνησης τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά τους και αξιοποιεί τις εμπειρίες που εκείνοι μεταφέρουν.

6. Θεσμικό πλαίσιο. Διατάγματα και Εγκύκλιοι: Λαμβάνονται υπόψη τα εξής:

α) Νόμος 1566/1985 (ΦΕΚ 167 Α', 30/09/1985), β) Καθηκοντολόγιο σχολικού συμβούλου (Υ.Α, Αρ. Φ.353.1/324/105657/Δ1/02 (ΦΕΚ 1340/16-10-02)), γ) Προγράμματα Σπουδών Ιστορίας Γυμνασίου (Δ.Ε.Π.Π.Σ. 2003, Νέα Πιλοτικά Προγράμματα Σπουδών), δ) Τρόπος εξέτασης των μαθητών Γυμνασίου στο μάθημα της Ιστορίας (ΠΔ 319/ ΦΕΚ 261 τ. Α/27-11-2000, άρθρο 4), ε) Οδηγίες για τη διδασκαλία των μαθημάτων Γυμνασίου (ΥΠΑΙΘΠΑ, έγγραφο 102726/Γ2/07-09-2012), στ) Άλλα επιμορφωτικά προγράμματα εκπαιδευτικών με συνδυαστική μάθηση, όπως το Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης.

Μετά το σχεδιασμό αναγκαία είναι η έγκριση πραγματοποίησης της επιμόρφωσης από την Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης.

7. Καθορισμός σκοπού και στόχων της επιμορφωτικής δράσης

α) Διατύπωση οράματος - Γενικός σκοπός: Ενημέρωση και άσκηση των εκπαιδευτικών στην εμπλουτισμένη και αποτελεσματική διδασκαλία της Ιστορίας αξιοποιώντας τις αρχές

του Νέου Σχολείου και τη συνδυαστική μάθηση (blended learning), με εμβάθυνση στην έρευνα, επεξεργασία, ανάλυση οπτικών και παραστατικών πηγών με σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις, μεθόδους και τεχνικές, που ευνοούν την ανάπτυξη της κριτικής και δημιουργικής σκέψης των μαθητών.

β) Στόχοι (γνωστικοί, μαθησιακοί, παιδαγωγικοί): Επιδιώκεται οι εκπαιδευτικοί:

-Να διερευνήσουν το ρόλο τους και την προσωπική τους διδακτική θεωρία και πρακτική, όσον αφορά την επεξεργασία ιστορικών πηγών και να αναστοχαστούν κριτικά ως προς την αναγκαιότητα επαναθεώρησής τους.

-Να γνωρίσουν αναλυτικά τα βήματα επεξεργασίας και ανάλυσης, τις κειμενικές, εξωκειμενικές και διακειμενικές προσεγγίσεις και τη σύνθεση των ιστορικών πηγών.

-Να εξασκηθούν στην οργάνωση δραστηριοτήτων επεξεργασίας πηγών που προωθούν την κριτική και δημιουργική σκέψη των μαθητών και στην κατασκευή φύλλων εργασίας.

-Να καλλιεργούν, με αφορμή τη διδασκαλία των πηγών, τον οπτικοακουστικό γραμματισμό, το νέο γραμματισμό σε ισορροπία με τον κλασικό, σύμφωνα με τις επιταγές του Νέου Σχολείου (Cope & Kalantzis, 2000, McMichael, 2007, Κουτσογιάννης, 2008).

-Να υιοθετούν και να εφαρμόζουν σύγχρονες μαθητοκεντρικές πλουραλιστικές προσεγγίσεις της Ιστορίας και των ιστορικών πηγών, που συνάδουν με τα χαρακτηριστικά του Νέου Σχολείου και των Προγραμμάτων Σπουδών.

-Να εξοικειωθούν με την εκπαίδευση εξ αποστάσεως και με τις κοινότητες μάθησης εκπαιδευτικών, για την ανταλλαγή πληροφοριών, απόψεων και εκπαιδευτικού υλικού σχετικά με τη διδασκαλία των πηγών.

8. Χαρακτήρας επιμόρφωσης: Προαιρετικός, με δηλώσεις συμμετοχής ανά σχολείο, που θα αποσταλούν στον επιμορφωτή, με e-mail ή φαξ. Επίσης, η επιμορφωτική δράση έχει χαρακτήρα τόσο αναπτυξιακό όσο και αντισταθμιστικό.

9. Προσδιορισμός του τύπου της Επιμορφωτικής Δράσης: Επιμόρφωση με συνδυαστική μάθηση (blended learning): δια ζώσης διδασκαλία και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Η συνδυαστική μέθοδος επιλέχθηκε ως αποτελεσματικότερη, γιατί διευκολύνει την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, οι οποίοι έχουν οικογενειακές και επαγγελματικές υποχρεώσεις.

Επιπλέον, η ενδοσχολική επιμόρφωση προτιμήθηκε, γιατί αφενός η μελέτη των διατυπωμένων απόψεων των εκπαιδευτικών δείχνει ότι διάκινεται υπέρ της επιμόρφωσης σε επίπεδο σχολικής μονάδας, αφετέρου υλοποιείται σε μικροκλίμακα και δεν απαιτείται μετακίνηση εκπαιδευτικών. Επίσης, είναι εφικτός ο ενεργός πειραματισμός και ελέγχονται καλύτερα τα αποτελέσματα της επιμόρφωσης (Ξωχέλης, Παπαναούμ, 2000).

Η επιμόρφωση εξ αποστάσεως θα υλοποιηθεί μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail), ιστοσελίδων, blog και wiki, για την καθοδήγηση, την υποστήριξη των εκπαιδευτικών, την ανατροφοδότηση για τις εργασίες τους και τη γενικότερη επικοινωνία μεταξύ εκπαιδευμένου-εκπαιδευτή. Επίσης, αξιοποιούνται οι νέες τεχνολογίες για τις δράσεις επικοινωνίας και δημοσιότητας στο εξωτερικό περιβάλλον του σχολείου (βλ. στάδιο 19). Στον τομέα αυτόν, πολύτιμη θεωρείται η συνεργασία με καθηγητή Πληροφορικής.

10. Προβλεπόμενος αριθμός συμμετεχόντων: 150 περίπου φιλόλογοι που υπηρετούν σε 20 Γυμνάσια ευθύνης του σχολικού συμβούλου.

11. Χρονική Διάρκεια: Τρία διδακτικά έτη. Εκτιμώντας ότι θα δηλώσουν συμμετοχή και τα 20 Γυμνάσια, η επιμορφωτική δράση προτείνεται να είναι διάρκειας 250 ωρών, όπως αναλύονται παρακάτω (χρονοδιάγραμμα).

12. Επιλογή επιμορφωτών: Βασικός επιμορφωτής είναι ο σχολικός σύμβουλος, συνεπικουρούμενος στο θεωρητικό μέρος της επιμόρφωσης από άλλα στελέχη της εκπαίδευσης, ερευνητές με ειδικές γνώσεις και εμπειρία και πανεπιστημιακούς με εξειδίκευση άμεσης σχέσης με το αντικείμενο της επιμόρφωσης.

13. Προσδιορισμός θεματικών ενοτήτων: Με βάση τα αποτελέσματα της διερεύνησης των επιμορφωτικών αναγκών και τη διεθνή και ελληνική εμπειρία (Δίκτυο Ευρυδίκη), ο βασικός κορμός της επιμόρφωσης θα στηριχτεί στους εξής άξονες:

A) Κεντρική τριμερίδα:

1^η ημέρα. Εισηγήσεις:

α) Φιλοσοφία, χαρακτηριστικά, στόχοι και μέθοδοι του Νέου Σχολείου-β) Τα Αναλυτικά Προγράμματα για την Ιστορία του Γυμνασίου-γ) Βασικές θεωρίες και στρατηγικές μάθησης.

2^η ημέρα. Εισηγήσεις:

α) Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο σύγχρονο σχολείο-β) Η προσωπική εκπαιδευτική θεωρία του εκπαιδευτικού. Αναγκαιότητα ανανέωσης και βελτίωσης της διδακτικής πράξης-γ) Η δυναμική της ομάδας-δ) Χαρακτηριστικά αποδοτικής και αποτελεσματικής διδασκαλίας της Ιστορίας, με ανάλυση πηγών.

3^η ημέρα. Εισηγήσεις:

α) Η συμβολή του διαδικτύου στη διδακτική αξιοποίηση των ιστορικών πηγών-β) Σύνδεση με τη φιλοσοφία και πρακτική των Προγραμμάτων Σπουδών και του ψηφιακού σχολείου. Εφαρμογή της θεωρίας στη σχολική πράξη-γ) Παιδαγωγικές και διδακτικές πρακτικές επεξεργασίας ιστορικών πηγών σε αυθεντικά περιβάλλοντα μάθησης.

B) Ενδοσχολικά:

α) Παραδείγματα σχεδιασμού και υλοποίησης διδακτικών πρακτικών επεξεργασίας πηγών, με έμφαση στην καινοτομία: οργάνωσης στοιχείων και απαντήσεων, εντοπισμού στοιχείων και σύνδεσης-τεκμηρίωσης της αφήγησης, ασκήσεων «άστρου», εννοιολογικών χαρτών, πολυπρισματικής προσέγγισης, συσχετισμού-σύγκρισης περισσοτέρων πηγών και αφήγησης, σύνθεσης ιστορικού κειμένου κ.ά.-β) Βιωματικές ασκήσεις εκπαιδευτικών μεθόδων-τεχνικών επεξεργασίας πηγών-γ) Δειγματικές διδασκαλίες επιμορφωτή, κριτικός στοχασμός-δ) Εκπόνηση σχεδίων μαθήματος Ιστορίας με επεξεργασία πηγών. Οι εργασίες αποστέλλονται με e-mail στο σύμβουλο-επιμορφωτή, ο οποίος παρέχει γραπτή ανατροφοδότηση-σχολιασμό στους επιμορφωνόμενους-ε) Εφαρμογή των σχεδίων μαθήματος στην τάξη-στ) Παρουσίαση μικροδιδασκαλιών επιμορφωνόμενων και αναστοχαστικές διαδικασίες.

Γ) Κεντρική ημερίδα: Αποτελέσματα της επιμορφωτικής δράσης.

14. Προσδιορισμός εκπαιδευτικών μεθόδων: Με τη συνδυαστική μάθηση παρέχεται δυνατότητα σύγχρονης και ασύγχρονης εκπαίδευσης και εφαρμογής πολλαπλών και ποικίλων μεθόδων διδασκαλίας. Η μεθοδολογία και οι επιμορφωτικές τεχνικές που υιοθετούνται είναι ενεργητικές, συνεργατικές, βιωματικές και αλληλεπιδραστικές, όπως: ομαδική εργασία, προσομοίωση, πρακτική άσκηση, αξιοποίηση εμπειριών-βιωμάτων, επίλυση προβλήματος, καταγιγισμός ιδεών, αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. και των κοινοτήτων μάθησης. Για το θεωρητικό μέρος της επιμόρφωσης υιοθετείται η εμπλουτισμένη εισήγηση με χρήση Νέων Τεχνολογιών.

15. Επιλογή και ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού: Δίνεται έντυπο και ηλεκτρονικό υποστηρικτικό θεωρητικό υλικό, οδηγίες, σχέδια μαθημάτων, φύλλα εργασίας, κατάλογος εκπαιδευτικών ιστορικών λογισμικών, ενδεικτική βιβλιογραφία-δικτυογραφία.

16. Υλικοτεχνική υποδομή

16.1. Χώροι επιμόρφωσης: α) Κεντρική αίθουσα για την τριμερίδα και για την ημερίδα διάχυσης αποτελεσμάτων της επιμόρφωσης, με προδιαγραφές που πληρούν τους όρους υγιεινής, ασφάλειας και πρόσβασης ατόμων με κινητικές δυσκολίες. Πρόβλεψη για υλικοτεχνική υποδομή και τεχνική υποστήριξη-β) Σχολεία για την ενδοσχολική επιμόρφωση. Ευρύχωρη αίθουσα για εργασία σε ομάδες.

16.2. Εξοπλισμός: Πίνακας απλός ή διαδραστικός, χαρτοπίνακας, προβολέας παρουσιάσεων, ηλεκτρονικός υπολογιστής, σύνδεση στο διαδίκτυο.

17. Πρόβλεψη για οικονομική υποστήριξη: Ο προϋπολογισμός δείχνει ότι το κόστος είναι μικρό και κυρίως αφορά φωτοτυπημένο υλικό, το οποίο μπορεί να αναπαραχθεί με την υποστήριξη της Περιφέρειας και των σχολείων που συμμετέχουν.

18. Χρονοδιάγραμμα: Άξονες δράσεις με χρονοπρογραμματισμό για κάθε έτος και διδακτικό τετράμηνο. Διάρκεια: 3 έτη, 250 ώρες: δια ζώσης διδασκαλία 90 ώρες και εξ αποστάσεως εκπαίδευση 160 ώρες.

1^ο διδακτικό έτος

Α τετράμηνο: 1. Ενημερωτικές και διαδικαστικές προκαταρκτικές ενέργειες. 2. Θεωρητική τριμερίδα. Κεντρικές εισηγήσεις (βλ. στάδιο 13) με πρόσκληση ειδικών επιστημόνων, για όλους τους συμμετέχοντες. 1^η ημέρα: ώρες 2. 2^η ημέρα: ώρες 3. 3^η ημέρα: ώρες 2 (διασχολική επιμόρφωση, συνολικές ώρες 7, εκτός σχολικού ωραρίου).

Β τετράμηνο: Βιωματικές ενδοσχολικές επιμορφώσεις (ενδοσχολική επιμόρφωση, συνολικές ώρες 40, 2 για κάθε σχολείο).

2^ο διδακτικό έτος

Α τετράμηνο: Δειγματικές διδασκαλίες στα σχολεία, κριτικός στοχασμός (ενδοσχολική επιμόρφωση, συνολικές ώρες 40, 2 για κάθε σχολείο).

Β τετράμηνο: 1. Εκπόνηση σχεδίων μαθήματος από τους συμμετέχοντες. Ηλεκτρονική αποστολή στον επιμορφωτή. 2. Οδηγίες, συμβουλές, γενικότερη επικοινωνία επιμορφωτή-επιμορφωμένων, μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεφώνου. 3. Ανατροφοδότηση των εργασιών από τον επιμορφωτή με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο.

Εξ αποστάσεως εκπαίδευση, συνολικές ώρες 160 (150 για την ανατροφοδότηση των εργασιών 150 φιλολόγων και 10 ώρες για γενικότερη επικοινωνία).

3^ο διδακτικό έτος

Α τετράμηνο: Παρουσίαση μικροδιδασκαλιών των εκπαιδευτικών ανά σχολείο. Κριτικός αναστοχασμός. Αξιολόγηση της επιμορφωτικής δράσης (ενδοσχολική επιμόρφωση, συνολικές ώρες 40, 2 για κάθε σχολείο).

Β τετράμηνο: Διάχυση αποτελεσμάτων της επιμορφωτικής δράσης σε ημερίδα για τους επιμορφωμένους όλων των σχολείων που συμμετείχαν - και άλλων εκπαιδευτικών - με παρουσίαση δράσεων των ιδίων και αναστοχαστικές διαδικασίες (διασχολική επιμόρφωση, ώρες 3, εκτός σχολικού ωραρίου).

19. Δράσεις ηλεκτρονικής επικοινωνίας και δημοσιότητας στο εξωτερικό περιβάλλον του σχολείου: Εργαλεία: ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, ιστοσελίδες, ηλεκτρονικό δίκτυο συμμετεχόντων σχολείων, blog και wiki. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται χρήση των τεχνολογιών για τη δημοσιοποίηση του προγράμματος και την ανάρτηση «τράπεζας» επιμορφωτικού υποστηρικτικού υλικού στις ιστοσελίδες της Περιφερειακής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης, της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και του σχολικού συμβούλου, που θα λειτουργεί πολλαπλασιαστικά ενισχύοντας και άλλους εκπαιδευτικούς στο έργο τους. Επίσης, δημιουργείται δίκτυο σχολείων και εκπαιδευτική διαδικτυακή κοινότητα (forum), ως κοινότητα ανάπτυξης διαλόγου, με γνώμονα τη συνεργασία και την ανταλλαγή απόψεων και υλικού. Για το διάλογο, την παροχή οδηγιών, διευκρινίσεων, συμβουλών, ανατροφοδότησης, αξιοποιούνται επιπλέον τα e-mail, blog και wiki, που δημιουργούνται για το σκοπό αυτόν. Συντάσσεται και δημοσιεύεται δελτίο τύπου και αφίσα, ηλεκτρονικά και έντυπα.

20. Πρόβλεψη δράσεων σε περίπτωση αλλαγών προσωπικού

Εφόσον υπάρχουν αλλαγές στους φιλολόγους των συμμετεχόντων σχολείων, με αντισταθμιστικά σεμινάρια και εξ αποστάσεως υποστήριξη για τους νέους στα σχολεία αυτά εκπαιδευτικούς, θα μπορούν και εκείνοι να συμμετέχουν, τουλάχιστον ως ένα βαθμό.

21. Αξιολόγηση της επιμόρφωσης. Αυτοαξιολόγηση επιμορφωτή. Χορήγηση Βεβαίωσης Σκοπός η βελτίωση της επιμορφωτικής διαδικασίας μέσω της ανατροφοδότησης και του επαναπροσδιορισμού των παραγόντων της. Προσδιορισμός μεθόδων, κριτηρίων και δεικτών αξιολόγησης. Εργαλεία: ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο, αναστοχαστικές διαδικασίες στην τελική ημερίδα. Δείκτες ικανοποίησης των εκπαιδευτικών, δείκτες αποτελέσματος.

Επιπλέον, η εκπόνηση σχεδίου μαθήματος, η εφαρμογή στην τάξη, η παρουσίαση μικροδιδασκαλίας και η ενεργός παρουσία των συμμετεχόντων στις διά ζώσης συναντήσεις

(10 % απουσίες) και στις ηλεκτρονικές κοινότητες αποτελούν προϋποθέσεις για την επιτυχή ολοκλήρωση της επιμορφωτικής δράσης και τη χορήγηση Βεβαίωσης Παρακολούθησης.

Αυτοαξιολόγηση επιμορφωτή σχετικά με το ενδιαφέρον και τη χρησιμότητα της επιμόρφωσης, την επιτυχή ή όχι καθοδήγησή του που αποτυπώνεται στο βαθμό επίτευξης των αρχικών στόχων, τη διαμόρφωση θετικού επιμορφωτικού κλίματος κ.τ.λ.

22. Αναμενόμενα αποτελέσματα: Μετά την ολοκλήρωση της επιμορφωτικής δράσης αναμένεται οι επιμορφωνόμενοι να εφαρμόζουν ενεργητικές, συμμετοχικές διδακτικές προσεγγίσεις όσον αφορά την επεξεργασία των ιστορικών πηγών. Να εντάσσουν στη διδασκαλία Ιστορίας-πηγών την εκπαιδευτική τεχνολογία και να είναι σε θέση να καθοδηγούν τους μαθητές να αξιοποιούν δυναμικά ηλεκτρονικά εργαλεία και περιβάλλοντα. Επίσης, να είναι εξοικειωμένοι με τεχνικές εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και να τις αξιοποιούν για τη διδασκαλία, καθοδήγηση και στήριξη των μαθητών τους, όπου ενδείκνυται. Τέλος, με γνώμονα την επίτευξη των σκοπών και των στόχων της εκπαίδευσης, οι εκπαιδευτικοί να αυτοπροσδιορίζονται, ώστε να μην αποτελούν απλούς διεκπεραιωτές του Αναλυτικού Προγράμματος, αλλά να είναι δημιουργικοί ερμηνευτές του.

Συμπεράσματα - επέκταση της επιμορφωτικής δράσης – επίλογος

Αποτελεί γενική πεποίθηση ότι τα επιμορφωτικά προγράμματα επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών πρέπει να οργανώνονται σύμφωνα με τις αρχές του εποικοδομισμού και με τις αρχές μάθησης των ενηλίκων. Η επιμόρφωση δεν πρέπει να εξαντλείται στη θεωρητική διδασκαλία, αλλά να έχει δυναμικό-διαδραστικό-αναστοχαστικό χαρακτήρα, με αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας και της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και να αναδεικνύει τη σημασία της αυτοεπιμόρφωσης του εκπαιδευτικού και της επαγγελματικής του ανάπτυξης.

Η συγκεκριμένη επιμορφωτική εμπειρία δεν κλείνει με την ολοκλήρωση των δράσεων που έχουν περιγραφεί, αλλά αποτελεί τη βάση νέας μάθησης, με νέους κύκλους αναπτυξιακής εποπτείας που περιλαμβάνουν έρευνα δράσης, σε μια συνεχή σπειροειδή διαδικασία επάλληλων φάσεων σχεδιασμού, δράσεων, κριτικού στοχασμού και αναθεώρησης, που αποτελούν προσπάθεια βελτίωσης των προηγούμενων (Κατσαρού, Δεδούλη, 2008).

Με κορυφή των προτεραιοτήτων το μαθητή, ο σχολικός σύμβουλος βρίσκεται διαρκώς δίπλα στο εκπαιδευτικό ως αρωγός και βασικός συνεργάτης του και τον βοηθά να αναζητά ο ίδιος νέες πηγές και νέους τρόπους πληροφόρησης, με αξιοποίηση ηλεκτρονικών εργαλείων και της σύγχρονης και ασύγχρονης εκπαίδευσης, στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσσα

- Κατσαρού, Ε. & Δεδούλη, Μ. (2008), *Επιμόρφωση και αξιολόγηση στο χώρο της εκπαίδευσης*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ και Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Κεσσανίδης, Σ., Παπαελευθερίου, Α., Παπασταματίου Ν. (2008). *Βελτιστοποίηση διδασκαλίας της πληροφορικής με ψυχοσωματικά κριτήρια*. Πάτρα: 4ο Συνέδριο Διδακτική Πληροφορικής.
- Κουτσογιάννης, Δ. (2008). Χρήση βασικών εργαλείων πληροφορικής στα φιλολογικά μαθήματα, Στο *Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα ΚΣΕ, 158-185, Τεύχος 3: κλάδος ΠΕ02. Πάτρα: ΥΠΕΠΘ*.
- Μαυροσκούφης, Δ. (2008). Διδασκαλία του μαθήματος της ιστορίας με σκοπό την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, Στο *Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα ΚΣΕ, 114-149, Τεύχος 3: ΠΕ02. Πάτρα: ΥΠΕΠΘ*.
- Μπαγάκης, Γ., (επιμ.) (2003). *Επιμόρφωση και επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού*. Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Ξωχέλλης, Π. (2006). *Ο εκπαιδευτικός στο σύγχρονο κόσμο*. Αθήνα: Τυπωθήτω-ΔΑΡΔΑΝΟΣ.
- Ξωχέλλης, Π., Παπαναούμ, Ζ. (2000). *Η Ενδοσχολική Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών*. Ελληνικές εμπειρίες 1997-2000. Θεσσαλονίκη: Action ΑΕ.
- Σαλτέρης, Ν. (2006). *Διαρκής Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών*. Ταξιδευτής.
- Χασάπης, Δ. (2000). *Σχεδιασμός, οργάνωση, εφαρμογή και αξιολόγηση προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης*. Αθήνα: Μεταίχιμο

Χατζηπαναγιώτου, Π., (2001). *Η Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών. Ζητήματα Οργάνωσης, Σχεδιασμού και Αξιολόγησης Προγραμμάτων*. Αθήνα: Τυπωθήτω-ΔΑΡΔΑΝΟΣ.

Ξενόγλωσση

Bonwell, C., Eison, J. (1991). *Active Learning: Creating Excitement in the Classroom*. ERIC Digest. (Διαθέσιμο on line: <http://www.oid.ucla.edu/about/units/tatp/old/lounge/pedagogy/downloads/active-learning-eric.pdf>, προσπελάστηκε στις 28/052013.

Cope, B. & Kalantzis, M. (2000). *Multiliteracies: Literacy Learning and the Design of Social Futures*. Routledge.

Hargreaves, A. (1994). *Changing Teachers, Changing Times: Teachers' Work and Culture in the Postmodern Age*. New York: Teachers College Press.

Heinze, A. & Procter C. (2004). *Reflections on the Use of Blended Learning*. (Διαθέσιμο on line: http://www.ece.salford.ac.uk/proceedings/papers/ah_04.rtf, προσπελάστηκε στις 28/052013.

McMichael, A. (2007). PC Games and the Teaching of History. *The History Teacher*, 40(2), 203-216.